

Małgorzata Ewelina Szymańska
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID: 0000-0001-5976-496X
malgorzata.szymanska@umcs.pl

Ochrona zwierząt jako element strategii rozwoju Unii Europejskiej

ABSTRAKT

Artykuł jest próbą uporządkowania rozważań dotyczących ochrony zwierząt w ramach nowej strategii rozwoju Unii Europejskiej (UE). Europejski Zielony Ład jest kompleksową strategią mającą na celu przekształcenie UE w nowoczesną zasobooszczędną i konkurencyjną gospodarkę, która uwzględni wszystkie wymiary zrównoważonego rozwoju, w tym ochronę zwierząt. Państwa członkowskie zobowiązane zostały do opracowania oraz wdrożenia zatwierdzonych przez Komisję Europejską planów strategicznych, które będą umożliwiały realizację nowej strategii. Artykuł ma charakter naukowo-badawczy. Autorka postawiła hipotezy badawcze i podjęła próbę ich udowodnienia w ramach prowadzonej analizy. Po pierwsze, kryzys związany z koronawirusem uwydatnił znaczenie solidnego i odpornego systemu żywnościowego oraz wzajemne powiązanie między zdrowiem zwierząt, łańcuchami dostaw a zdrowiem publicznym. Po drugie, w sytuacji gdy podstawą funkcjonowania UE ma być zrównoważony rozwój, można również zaobserwować niepożądane wzajemnie oddziałujące na siebie skutki w odniesieniu do bioróżnorodności, zmiany klimatu i innych kwestii związanych ze środowiskiem. Zmiana klimatu może wpływać na pojawianie się nowych chorób, częstość występowania chorób już istniejących oraz na rozmieszczenie geograficzne czynników chorobotwórczych i wektorów, w tym takich, które oddziałują na dziką faunę i florę. Po trzecie, w celu zapewnienia wysokich norm dotyczących zdrowia zwierząt i zdrowia publicznego oraz racjonalnego rozwoju rolnictwa należy wprowadzić rozwiązania prawne na poziomie UE, które mogą przyczynić się do urzeczywistnienia rynku wewnętrznego oraz do zapobiegania rozprzestrzenianiu się chorób zakaźnych. Przepisy te powinny również zapewnić, w możliwie największym stopniu, zachowanie istniejącego statusu zdrowotnego zwierząt w UE, a także wspieranie poprawy tego statusu. Wyniki przeprowadzonych badań mają charakter oryginalny i nowatorski, co powoduje, że stanowią cenne źródło wiedzy.

Słowa kluczowe: Europejski Zielony Ład; zrównoważony rozwój; ochrona zwierząt; zdrowie zwierząt; zdrowie publiczne; bioróżnorodność

WPROWADZENIE

Hodowla zwierząt stanowi integralną część europejskiego rolnictwa oraz unijnych systemów żywnościowych. Aby zmniejszyć wpływ produkcji zwierzęcej na środowisko i klimat, zasadnicze znaczenie w ramach strategii rozwoju Unii Europejskiej (UE) będzie miał rozwój zrównoważonej produkcji zwierzęcej uwzględniający system zrównoważonej żywności.

System zrównoważonej żywności musi zapewniać ludziom wystarczającą i zróżnicowaną ofertę bezpiecznej, pełnowartościowej i przystępnej cenowo zrównoważonej żywności przez cały czas, a zwłaszcza w okresie kryzysu. Zmiana klimatu i utrata różnorodności biologicznej stanowią bezpośrednie i trwałe zagrożenie dla bezpieczeństwa żywnościowego i środków utrzymania. Kluczowe znaczenie ma uwzględnienie w strategii rozwoju UE powiązań między zdrowiem publicznym a zdrowiem zwierząt, środowiskiem, bezpieczeństwem żywności i paszy, dobrostanem zwierząt, bezpieczeństwem żywnościowym oraz kwestiami gospodarczymi, społecznymi i kulturowymi. Wspólna polityka rolna będzie towarzyszyć tej transformacji poprzez wspieranie innowacyjnych rozwiązań i zrównoważonych praktyk produkcyjnych. Problematyka ochrony zwierząt w strategii rozwoju UE (Europejskim Zielonym Ładzie) jest przyczynkiem do rozpoczęcia dyskusji w zakreślonym temacie. Hodowla zwierząt stanowi integralną część europejskiego rolnictwa oraz systemów żywnościowych. Zdrowie

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

zwierząt i ich dobrostan są ze sobą powiązane, ponieważ lepszy stan zdrowia zwierząt sprzyja poprawie ich dobrostanu i odwrotnie. Art. 13 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹ stanowi potencjalną podstawę wypracowania na szczeblu unijnym stanowiska w zakresie dobrostanu zwierząt, które jest motywowane moralną troską o zwierzęta, w miejsce zainteresowania ich zdrowiem ze względów komercyjnych. Uznanie potrzeby ochrony zwierząt jako „istot zdolnych do odczuwania” oznacza zasadniczą zmianę normatywną w myśleniu o zwierzętach i ich dobrostanie. Jest to nowy model dla tworzenia i wdrażania polityki unijnej, który oznacza przejście od gospodarczego pojmowania zwierząt jako produktów, o określonej wartości dla ludzi, do moralnego rozumienia wartości związanej z potrzebami zwierząt. Taka zmiana w uznaniu zwierząt zbiega się z filozoficznym i naukowym postępowaniem w rozumieniu zdolności zwierząt do odczuwania i doświadczania emocji zarówno pozytywnych, jak i negatywnych.

Zwiększanie dobrostanu zwierząt poprawia ich zdrowie i pozytywnie wpływa na jakość żywności dzięki zmniejszeniu zapotrzebowania na leki weterynaryjne. Może mieć również pozytywny wpływ na ochronę różnorodności biologicznej.

NOWY ZIELONY ŁAD JAKO POLITYKA ROZWOJU UNII EUROPEJSKIEJ

Komisja Europejska w dniu 11 grudnia 2019 r. przedstawiła komunikat w sprawie Europejskiego Zielonego Ładu². Jako polityka rozwoju UE dotyczy on wszystkich planów i polityk sektorowych, ale zasadnicze znaczenia mają postanowienia odnoszące się do kwestii środowiskowych, takich jak ochrona bioróżnorodności, zmniejszenie zanieczyszczeń, przeciwdziałanie zmianom klimatu, transformacja systemów żywnościowych oraz ograniczenie negatywnego wpływu rolnictwa na ekosystemy. Strategia rozwoju zaproponowana przez Komisję ma celu przekształcenie europejskich gospodarek w system opierający się na zrównoważonym rozwoju i ochronie środowiska. Realizacja priorytetów Europejskiego Zielonego Ładu nie może zostać przeprowadzona bez zmian w sferze rolnictwa, które ma poważny wpływ na stan bezpieczeństwa wszelkich komponentów ekosystemów, w tym zdrowia i dobrostanu zwierząt. Stąd szczególne znaczenie mają założenia nowej wspólnej polityki rolnej. Prawodawstwo UE w zakresie zdrowia zwierząt składa się z szeregu połączonych i wzajemnie powiązanych regulacji w zakresie handlu wewnątrzunijnego, wprowadzania do UE zwierząt i produktów, likwidacji chorób, kontroli weterynaryjnych, powiadamiania o chorobach i wsparcia finansowego w odniesieniu do poszczególnych gatunków zwierząt, jednak brak jest nadrzędnych ram prawnych, ustanawiających zharmonizowane przepisy dla całego sektora. Przepisy te są niezbędne między innymi do przyczynienia się do urzeczywistnienia rynku wewnętrznego oraz do zapobiegania rozprzestrzenianiu się chorób zakaźnych. Przepisy te powinny również zapewniać, w możliwie największym stopniu, zachowanie istniejącego statusu zdrowotnego zwierząt w UE oraz w konsekwencji wspieranie poprawy tego statusu. W zakresie zdrowia zwierząt nowa strategia ma na celu promowanie zdrowia zwierząt poprzez położenie większego nacisku na środki zapobiegawcze, nadzór nad chorobami, ich

¹ Dz.Urz. C 202, 7.06.2016, s. 1–390.

² Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Europejski Zielony Ład, Bruksela, 11.12.2019, COM(2019) 640 final.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

zwalczanie i badania nad nimi, aby zmniejszyć zachorowalność na choroby zwierząt i zminimalizować skutki występowania ognisk choroby w przypadku ich wystąpienia. To przyjęcie jednolitych i uproszczonych ram regulacyjnych w zakresie zdrowia zwierząt, dążących do zbieżności z normami międzynarodowymi, a jednocześnie zapewniających zdecydowane zobowiązanie do utrzymania optymalnych regulacji w zakresie zdrowia zwierząt.

Kryzys związany z koronawirusem uwydatnił znaczenie solidnego i odpornego systemu żywnościowego, który funkcjonuje w każdych okolicznościach i jest w stanie zapewnić dostęp do wystarczającej podaży żywności po przystępnych cenach. Istotne są wzajemne powiązania między zdrowiem publicznym, zdrowiem zwierząt, ekosystemami, łańcuchami dostaw, wzorcami konsumpcji i ograniczeniami planety. System zrównoważonej żywności musi zapewniać ludziom wystarczającą i zróżnicowaną ofertę bezpiecznej, pełnowartościowej i przystępnej cenowo zrównoważonej żywności przez cały czas, zwłaszcza w okresie kryzysu. Zmiana klimatu i utrata różnorodności biologicznej stanowią bezpośrednie i trwałe zagrożenie dla bezpieczeństwa żywnościowego i środków utrzymania. Strategia „od pola do stołu” ma zapewnić bezpieczeństwo żywnościowe, a także konkurencyjność rolników i podmiotów prowadzących przedsiębiorstwa spożywcze³.

Zasadnicze znaczenie dla zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego w UE oraz na świecie będzie miała realizacja strategii ochrony różnorodności biologicznej⁴. Utrata różnorodności biologicznej zagraża systemom żywnościowym, narażając na utratę bezpieczeństwa żywnościowego i żywieniowego. Różnorodność biologiczna stanowi podstawę zdrowej i zbilansowanej diety, poprawia warunki życia na obszarach wiejskich, a także wpływa na wydajność rolnictwa. Komisja Europejska będzie dążyć do wdrożenia oraz egzekwowania przepisów dotyczących ochrony różnorodności biologicznej we wszystkich umowach handlowych.

Realizacja globalnych zadań w zakresie zrównoważonego rozwoju oraz ochrony różnorodności biologicznej będzie wymagała współpracy wszystkich zainteresowanych podmiotów. W ostatniej dekadzie UE i jej państwa członkowskie wspólnie realizowały działania dotyczące ochrony środowiska. W ramach współpracy międzynarodowej UE będzie realizować cele strategii poprzez promowanie zrównoważonych praktyk w rolnictwie, zarządzanie zasobami wodnymi, rekultywację terenów zdegradowanych oraz ochronę i odbudowę obszarów o dużej różnorodności biologicznej.

ZAŁOŻENIA WSPÓLNEJ POLITYKI ROLNEJ DOTYCZĄCE OCHRONY ZWIERZĄT

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej stanowi, że kompetencje w dziedzinie rolnictwa są dzielone między UE oraz państwa członkowskie. Dla realizacji tego celu została powołana wspólna polityka rolna mająca wspólne cele i wspólną ich realizację. Cele polityki rolnej po 2023 r. w dalszym ciągu odnoszą się do zrównoważonego rozwoju rolnictwa, żywności i obszarów wiejskich. Wyzwania gospodarcze, środowiskowe i społeczne wspólnej po-

³ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Strategia „od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego, Bruksela, 20.05.2020, COM(2020) 381 final.

⁴ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Strategia UE na rzecz różnorodności biologicznej do roku 2030, Bruksela, 20.05.2020, COM(2020) 380 final.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

lityki rolnej wynikające z realizacji strategii Europejskiego Zielonego Ładu wymagają odpowiednich narzędzi. Państwa członkowskie będą miały możliwość dostosowania swoich działań w ramach realizacji celów głównych do specyfiki uwarunkowań swojego rolnictwa. Większa możliwość realizacji celów wspólnej polityki rolnej przez państwa członkowskie spowoduje dobór odpowiednich narzędzi, co będzie skutkowało optymalną realizacją określonych założeń.

W Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej zwierzęta zdefiniowano jako istoty zdolne do odczuwania. Moralnym obowiązkiem UE jako znaczącego producenta oraz importera żywności jest dopilnowanie, aby warunki, w jakich żyją zwierzęta w gospodarstwach, odzwierciedlały jej zasady. Przepisy UE dotyczące dobrostanu zwierząt ewoluowały oraz rozszerzały swój zakres tak, aby zapewnić minimalizowanie przez człowieka ingerencji w naturalne procesy biologiczne zwierząt żyjących. Dobrostan najczęściej utożsamiany jest w kategoriach biologicznych: potrzeb gatunkowych, powrotu do stanu równowagi fizjologicznej. W ramach naturalistycznego podejścia definiowany jest jako możliwość realizowania naturalnych zachowań i prowadzenia trybu życia możliwie najbardziej zbliżonego do naturalnego⁵. W literaturze pojęcie dobrostanu zwierząt charakteryzowane jest przez trzy elementy: naturalne biologiczne funkcjonowanie zwierzęcia (które oznacza między innymi pewność, że zwierzę jest zdrowe i dobrze odżywione), jego stan emocjonalny (brak negatywnych emocji, takich jak ból i chroniczny strach) i jego zdolność do wyrażania pewnych standardowych zachowań. Jednakże nie wszystkie zachowania są równie istotne z punktu widzenia dobrostanu zwierząt. Z praktycznego punktu widzenia wyraźnym wskazaniem, że dane zachowanie jest ważne, jest sytuacja, gdy zwierzę wykazuje reakcję stresową lub zaburzone zachowanie w momencie uniemożliwienia wykonania tego zachowania⁶.

Cele nowej wspólnej polityki rolnej skupiają się już nie tylko na poprawie rentowności i dochodowości gospodarstw rolnych, lecz także na bardziej skutecznej realizacji działań zmierzających do ochrony środowiska i klimatu, zrównoważonym rozwoju obszarów wiejskich, zachowaniu bioróżnorodności⁷ oraz produkcji żywności pochodzenia zwierzęcego z zachowaniem standardów ochrony zdrowia i dobrostanu zwierząt. Przy ustanawianiu regulacji prawnych w zakresie zdrowia zwierząt kluczowe znaczenie ma uwzględnienie powiązań między zdrowiem zwierząt a zdrowiem publicznym, środowiskiem, bezpieczeństwem żywności i pasz, dobrostanem zwierząt, bezpieczeństwem żywnościowym oraz kwestiami gospodarczymi, społecznymi i kulturowymi.

Systemy rolno-spożywcze są absolutnie kluczowymi sektorami dla osiągnięcia przedstawionych obecnie celów, a wspólna polityka rolna jest najważniejszym mechanizmem polityki UE, który może mieć znaczący ogólnoeuropejski wpływ na zapewnienie zintegrowanego podejścia do zrównoważonej produkcji⁸. Biorąc pod uwagę ciągłe wyzwania związane z ochroną różnorodności biologicznej oraz zapewnieniem bezpiecznej, bogatej w składniki

⁵ J. Helios, W. Jedlecka, *Prawo zwierząt do ochrony przed cierpieniem. Wybrane problemy*, Toruń 2019, s. 71–96.

⁶ *Dobrostan zwierząt. Różne perspektywy*, red. H. Mamzer, Gdańsk 2018, s. 17.

⁷ W. Barabasz, A. Pikulicka, *Ochrona biosfery i bioróżnorodności*, „Inżynieria Ekologiczna” 2012, nr 20, s. 14.

⁸ A. Maréchal, K. Hart, D. Baldock, S. Wunder, P.M. Aubert, *Aligning the post-2020 CAP with the Green Deal*, September 2020, <https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/32ba325a-0ecd-4b5f-a560-2dc30e127087/Aligning%20the%20post-2020%20CAP%20with%20the%20Green%20Deal.pdf?v=63-768669873> [dostęp: 13.03.2021].

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

odżywcze i zrównoważonej żywności, działania dotyczące ochrony zwierząt będą przenikać się w różnych działaniach państw członkowskich⁹.

Ochrona bioróżnorodności łączy w sobie ochronę zwierząt, ponieważ nieodpowiednie traktowanie danego składnika przyrody może prowadzić wprost do jego zagłady. Podstawą każdego działania na rzecz ochrony, zdrowia oraz dobrostanu zwierząt powinna być świadomość, że zwierzęta zdolne są do odczuwania. Ich potrzeby szczególnie powinny być brane pod uwagę w ramach różnorodnych działań na rzecz zwierząt, a także powinny być wyrazem człowieczeństwa i wyzwaniem dla cywilizacji i kultury, nie tylko europejskiej. Istnieje bowiem związek między ochroną zwierząt, ich zdrowiem, dobrostanem a bezpieczeństwem produktu żywnościowego. Podjęta inicjatywa wprowadzenia systemowych rozwiązań poprawienia bytu zwierząt ma pozwolić producentom rolnym na podniesienie standardu hodowli zwierząt, ale też wpłynie na konkurencyjność gospodarstw na rynku¹⁰. Pozwoli to producentom rolnym oraz przetwórcom na budowanie wśród konsumentów skojarzenia nie tylko z wysokiej jakości, bezpiecznymi produktami, ale także ze standaryzowanym pozyskiwaniem surowca od dobrze traktowanych zwierząt.

Moduł polityki rolnej UE dotyczący zapewnienia ochrony zwierząt będzie obejmował organizację gospodarstwa rolnego, w tym w szczególności budynki i urządzenia, pastwiska, żywienie zwierząt, ich zdrowie oraz opiekę nad nimi. Realizacja dobrostanu zwierząt w ramach wspólnej polityki rolnej powinna przebiegać również zgodnie z prawem i zwyczajami obowiązującymi w poszczególnych państwach członkowskich¹¹.

Ochrona zwierząt w założeniach wspólnej polityki rolnej nie ma jednolitego charakteru. Z tego powodu prawna ochrona zwierząt (jako bytów biologicznych) nie ma charakteru jednolitego. Każde zwierzę wymaga humanitarnego traktowania. Kluczowym elementem humanitarnego traktowania jest zatem postępowanie wobec zwierzęcia w sposób adekwatny do jego potrzeb. Potrzeby zwierzęcia w dużej mierze zależą od jego cech gatunkowych¹². Odębne standardy ochrony zwierząt w zakresie zapewnienia zdrowia zwierząt oraz zachowania dobrostanu polegają na ustaleniu specjalnych reguł dotyczących konkretnych kategorii zwierząt (np. domowych, gospodarskich, wykorzystywanych do celów specjalnych, wolno żyjących) czy pewnych tylko grup zwierząt należących do określonej kategorii (np. zwierząt wolno żyjących należących do gatunków łownych, zwierząt bezdomnych). Uwzględniają nie tylko specyficzne cechy określonych gatunków, lecz przede wszystkim miejsce zwierząt w środowisku przyrodniczym i społecznym oraz ich przeznaczenie. Szczególna rola przypada kategorii zwierząt wolno żyjących, które wraz ze światem roślin oraz różnymi formami przyrody nieożywionej tworzą bogactwo oraz różnorodność środowiska naturalnego. Dotyczy to także zwierzyny, czyli zwierząt, które w ramach gospodarki łowieckiej, a zatem przy zachowaniu ściśle określonych zasad i procedur, mogą być pozyskiwane. Spośród zwierząt wolno żyjących wyjątkowe znaczenie mają gatunki rzadkie lub zagrożone wyginięciem, które ze wzglę-

⁹ E. Latoszek, *Koncepcja zrównoważonego rozwoju w teorii i praktyce ONZ*, [w:] *Zrównoważony rozwój a globalne dobra publiczne w teorii i praktyce organizacji międzynarodowych*, red. E. Latoszek, M. Proczek, M. Krukowska, Warszawa 2016, s. 25.

¹⁰ E. Herbut, J. Walczak, *Dobrostan zwierząt w nowoczesnej produkcji*, „Przegląd Hodowlany” 2017, nr 5, s. 3 i n.

¹¹ E. Jachnik, *Zasada dobrostanu zwierząt we Wspólnej Polityce Rolnej Unii Europejskiej*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2017, vol. 26(1), s. 289 i n.

¹² I. Lipińska, *Z prawnej problematyki dobrostanu zwierząt gospodarskich*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2015, nr 1, s. 64 i n.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

du na ich wyjątkowe znaczenie dla zachowania dziedzictwa przyrodniczego zostały objęte daleko idącą ochroną¹³.

OCHRONA ZWIERZĄT W POLSKIM PLANIE STRATEGICZNYM

Realizacja celów Europejskiego Zielonego Ładu w ramach wspólnej polityki rolnej możliwa będzie po uprzednim opracowaniu przez państwa członkowskie i zatwierdzeniu przez Komisję Europejską planów strategicznych. Polska również jest zobowiązana do przedstawienia stosownego dokumentu, który w swojej treści musi uwzględniać szczegółowe cele wspólnej polityki rolnej. Plan strategiczny będzie łączyć większość instrumentów wsparcia wspólnej polityki rolnej. W ten sposób zostanie opracowana jedna spójna strategia rozwoju dla każdego państwa członkowskiego. Polski projekt Planu Strategicznego¹⁴ dla wspólnej polityki rolnej jako cel dziewiąty określa poprawę reakcji rolnictwa UE na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym bezpiecznej, bogatej w składniki odżywcze i zrównoważonej żywności, a także dobrostanu zwierząt¹⁵.

Główne wyzwania realizacji dziewiątego celu polskiego Planu Strategicznego w odniesieniu do ochrony zwierząt odnoszą się do dwóch jego aspektów: dobrostanu zwierząt oraz jakości i bezpieczeństwa żywności pochodzenia zwierzęcego¹⁶.

Głównymi wyzwaniami realizowanymi w Planie Strategicznym mają być kwestie związane ze stosowaniem antybiotyków w produkcji zwierzęcej. W związku z narastającym zjawiskiem antybiotykooporności szansą jest wykorzystanie i upowszechnienie istniejącej wiedzy specjalistycznej, dotyczącej zarówno ograniczenia stosowania antybiotyków, jak i możliwości zastąpienia ich preparatami alternatywnymi. Większa dostępność do informacji i wiedzy na ten temat pozwoli przełamać niechęć rolników do stosowania przez lekarzy weterynarii alternatywnych wobec antybiotyków środków profilaktycznych i leczniczych. Polega ono na ograniczaniu stosowania antybiotyków u zwierząt poprzez ich racjonalne użycie, opracowaniu ulepszonych wytycznych dotyczących przepisywania leków weterynaryjnych, odejściu od stosowania krytycznie ważnych środków przeciwdrobnoustrojowych w medycynie ludzkiej, odejściu od prewencyjnego stosowania leków weterynaryjnych u zwierząt gospodarskich oraz na systemowym ograniczaniu stosowania środków przeciwdrobnoustrojowych z grupy β -laktamów i aminoglikozydów. Pozwoli to producentom rolnym na podniesienie standardu hodowli oraz pozytywnie wpłynie na konkurencyjność produkcyjną na rynku.

Plan Strategiczny zakłada również działania zmierzające do zwiększenia udziału producentów rolnych utrzymujących zwierzęta w warunkach zapewniających wyższy poziom dobrostanu. Wynika to głównie z tego, że stosunkowo niewielka liczba producentów, zrzeszeń i grup producentów uczestniczy w produkcji żywności wysokiej jakości, w tym w systemach jakości uwzględniających dobrostan zwierząt. Jednej z przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać w niewystarczającym w skali kraju poziomie zorganizowania rolników i ich

¹³ K. Kuszelewicz, *Ustawa o ochronie zwierząt*, WKP 2021.

¹⁴ *Konsultacje społeczne Planu Strategicznego dla WPR*, www.gov.pl/web/wprpo2020/konsultacje-spoeczne-planu-strategicznego-dla-wpr [dostęp: 13.03.2021].

¹⁵ Plan nie jest jeszcze zatwierdzony, ale cele są już ustalone. Wniesione poprawki w trakcie konsultacji społecznych nie mogą już wpłynąć na cele.

¹⁶ R. Kołacz, Z. Dobrzyński, *Higiena i dobrostan zwierząt gospodarskich*, Wrocław 2006, s. 147.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

małym zainteresowaniu współpracą oraz wspólnymi działaniami. Struktura gospodarstw, ich rozdrobnienie i brak współpracy między podmiotami w łańcuchu produkcyjnym jest zauważalną słabą stroną w wytwarzaniu żywności pochodzenia zwierzęcego wyróżniającej się produkcją z podwyższonym dobrostanem zwierząt, ponieważ działania poszczególnych gospodarstw w tym zakresie nie są skoordynowane i nie są związane z systemami jakości oraz nie przekładają się na uzyskanie wyższych przychodów z produkcji zwierzęcej. Warto zwrócić uwagę, że zwiększenie dobrostanu, a tym samym zwiększenie ochrony zwierząt w warunkach przewyższających minimalne określone w przepisach wymogi, bardzo często związane jest z wyższymi kosztami produkcji, związanymi między innymi z mniejszą wydajnością, koniecznością zmniejszenia obsady w budynkach oraz zwiększonymi nakładami pracy. Działania te wymagają zwiększonego nakładu finansowego na produkcję zwierzęcą. Nie bez znaczenia jest również brak współpracy podmiotów w łańcuchu produkcji oraz ograniczone zainteresowanie przetwórców aspektem dobrostanu zwierząt, co skutkuje brakiem odpowiedniej informacji dla konsumentów na opakowaniach produktów pochodzenia zwierzęcego, wskazujących na warunki utrzymywania zwierząt (wyjątkiem jest system znakowania jaj wskazujący odpowiednią cyfrą na system utrzymania kur niosek).

Rosnące oczekiwania konsumenta co do jakości i bezpieczeństwa żywności skłaniają do poszukiwania coraz to lepszych rozwiązań dotyczących produkcji zdrowej i bezpiecznej żywności, charakteryzującej się dodatkowymi cechami jakościowymi, co potwierdzają stosowne certyfikaty bądź oznakowania. Działania w zakresie ochrony zwierząt pozwolą producentom rolnym oraz przetwórcom na budowanie wśród konsumentów skojarzenia nie tylko z wysokiej jakości, bezpiecznymi produktami, lecz także ze standaryzowanym pozyskiwaniem surowca od dobrze traktowanych zwierząt. Oczekiwaniom konsumentów odpowiadają zarówno unijne systemy jakości żywności (rolnictwo ekologiczne, system chronionych nazw pochodzenia, chronionych oznaczeń geograficznych i gwarantowanych tradycyjnych specjalności), jak i krajowe systemy jakości żywności, w tym system integrowanej produkcji¹⁷.

PODSUMOWANIE

Strategia Europejskiego Zielonego Ładu, obok celów w zakresie ochrony klimatu i środowiska, po raz pierwszy wskazuje na wielkie i jak dotąd nieoszacowane wartości zasobów przyrodniczych wraz z pożytkami wynikającymi z ich funkcji, biorąc pod uwagę tylko sam fakt ich istnienia. Wytacza także konkretne warunki osiągnięcia celów oraz wskazuje na wymierne korzyści, jakie powinny być osiągnięte w procesie ich realizacji. Ponadto ogranicza sferę swobody działań człowieka wobec zwierząt. Nałożone przez strategię nowe obowiązki w zakresie ochrony zwierząt mają się przyczynić do zapewnienia zdrowia zwierząt oraz ich dobrostanu. Zwierzę w ramach nowej polityki UE stanowi dobro prawnie chronione jako byt biologiczny (organizm żyjący), co dotyczy wszelkich gatunków, a także jako byt stanowiący istotny składnik środowiska przyrodniczego, co odnosi się głównie do zwierząt wolno żyjących. Ochrona humanitarna dotyczy bowiem bezpośrednio zwierząt, a więc tej kategorii przedmiotowej, która bezspornie zalicza się do normatywnego pojęcia środowiska

¹⁷ M.E. Szymańska, *Livestock Welfare – Legal Aspects*, [w:] *Legal Protection of Animals*, eds. E. Kruk, G. Lubeńczuk, H. Spasowska-Czarna, Lublin 2020, s. 177 i n.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

jako element różnorodności biologicznej. Zabezpieczenie humanitarne jest więc po prostu słusznym dopełnieniem innych aspektów ochrony tego niezwykle istotnego czynnika biologicznego, współżyjącego z człowiekiem na Ziemi i tworzącego środowisko. Europejski Zielony Ład zwraca uwagę na potrzebę podjęcia działań zmierzających do zwiększenia ochrony zwierząt z uwzględnieniem społeczno-ekonomicznych skutków tych działań.

Wprowadzenie nowych priorytetów w zakresie ochrony zwierząt może przyczynić się do poprawy reakcji rolnictwa UE na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym bezpiecznej, bogatej w składniki odżywcze i zrównoważonej żywności, a także dobrostanu zwierząt, ale ocena tego, czy oczekiwania zostały zrealizowane na gruncie nowych regulacji prawnych, będzie możliwa dopiero po upływie kilku lat ich obowiązywania.

Europejski Zielony Ład należy oceniać w znacznie szerszym zakresie niż tylko w kontekście wymogów środowiskowych i klimatycznych. Jego holistyczny charakter sprawia, że jest dokumentem, który będzie wpływać na politykę społeczno-gospodarczą zarówno Europy, jak i świata.

BIBLIOGRAFIA

LITERATURA

- Barabasz W., Pikulicka A., *Ochrona biosfery i bioróżnorodności*, „Inżynieria Ekologiczna” 2012, nr 20. *Dobrostan zwierząt. Różne perspektywy*, red. H. Mamzer, Gdańsk 2018.
- Helios J., Jedlecka W., *Prawo zwierząt do ochrony przed cierpieniem. Wybrane problemy*, Toruń 2019.
- Herbut E., Walczak J., *Dobrostan zwierząt w nowoczesnej produkcji*, „Przegląd Hodowlany” 2017, nr 5.
- Jachnik E., *Zasada dobrostanu zwierząt we Wspólnej Polityce Rolnej Unii Europejskiej*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2017, vol. 26(1), DOI: <https://doi.org/10.17951/sil.2017.26.1.287>.
- Kołacz R., Dobrzański Z., *Higiena i dobrostan zwierząt gospodarskich*, Wrocław 2006.
- Kuszelewicz K., *Ustawa o ochronie zwierząt*, WKP 2021.
- Latoszek E., *Koncepcja zrównoważonego rozwoju w teorii i praktyce ONZ*, [w:] *Zrównoważony rozwój a globalne dobra publiczne w teorii i praktyce organizacji międzynarodowych*, red. E. Latoszek, M. Proczek, M. Krukowska, Warszawa 2016.
- Lipińska I., *Z prawnej problematyki dobrostanu zwierząt gospodarskich*, „Przegląd Prawa Rolnego” 2015, nr 1, DOI: <https://doi.org/10.14746/ppr.2015.16.1.3>.
- Szymańska M.E., *Livestock Welfare – Legal Aspects*, [w:] *Legal Protection of Animals*, eds. E. Kruk, G. Lubeńczuk, H. Spasowska-Czarny, Lublin 2020.

NETOGRAFIA

- Konsultacje społeczne Planu Strategicznego dla WPR*, www.gov.pl/web/wprpo2020/konsultacje-spoeczne-planu-strategicznego-dla-wpr [dostęp: 13.03.2021].
- Maréchal A., Hart K., Baldock D., Wunder S., Aubert P.M., *Aligning the post-2020 CAP with the Green Deal*, September 2020, <https://ieep.eu/uploads/articles/attachments/32ba325a-0ecd-4b5f-a560-2dc30e127087/Aligning%20the%20post-2020%20CAP%20with%20the%20Green%20Deal.pdf?v=6-3768669873> [dostęp: 13.03.2021].

AKTY PRAWNE

- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Europejski Zielony Ład, Bruksela, 11.12.2019, COM(2019) 640 final.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Strategia „od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego, Bruksela, 20.05.2020, COM(2020) 381 final.

Uwaga! Artykuł został opublikowany w dwóch wersjach językowych – podstawą do cytowań jest wersja angielska

Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady, Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Strategia UE na rzecz różnorodności biologicznej do roku 2030, Bruksela, 20.05.2020, COM(2020) 380 final.

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. C 202, 7.06.2016, s. 1–390).

UMCS